

Tézy na štátne záverečné skúšky

**KPED 52P1018S/16 Pedagogika, psychológia a sociálno-vedný základ
(nová akreditácia)**

**02/123S/09 Pedagogika, psychológia a sociálno-vedný základ
(stará akreditácia)**

**Pre učiteľstvo akademických predmetov v kombinácii
a umelecko-výchovných a výchovných predmetov
(denná aj externá forma štúdia)**

Pedagogika

1. Začiatky výchovy a vzdelávania v staroveku

Analýza školských systémov v starovekom Grécku, významní predstavitelia: Sokrates, Platón, Aristoteles (analýza názorov filozofov na výchovu a vzdelávanie).

2. Začiatky výchovy a vzdelávania v starovekom Ríme

Obdobie helenizmu. Cicero, Quintilianus a ich prínos pre rozvoj pedagogickej teórie.

3. Pedagogické názory v období stredoveku

Kresťanstvo a premeny výchovy. Školstvo v stredoveku, stredoveké univerzity; významní predstavitelia: A. Augustinus, T. Akvinský.

4. Pedagogické myslenie a názory v 17. – 19. storočí

Významní predstavitelia a ich prínos:

J. Locke – pestovanie vôle, hierarchia pedagogických hodnôt .

J. J. Rousseau – šíriteľ slobody, prírody a srdca, ľudských práv a ľudskej dôstojnosti.

J. F. Herbart – päť praktických ideí (diskusia), cieľ výchovy – charakterová sila a mravnosť, vyučovanie - jadro výchovy.

5. Idea ľudového vzdelávania

J. F. Pestalozzi – pedagóg elementárneho vzdelávania, hlásateľ myšlienky „domov - vzor celej výchovy“, „moc má vždy svojou podstatou stať sa despotickou“ – aplikácia pre pedagogiku XXI. storočia.

6. Pedagogika Dona Bosca

Preventívny systém, jeho genéza, dôvody vzniku, základné princípy a jeho aktuálnosť, antropológia výchovných trestov Dona Bosca. Saleziánska rodina. Aplikácia pre súčasnosť.

7. Pedagogický systém a diela J. A. Komenského

Význam a prínos pre súčasnú pedagogiku.

8. Významní pedagógovia v slovenských dejinách

J. Páleš, M. Bell, S. Tešedík a iní - ich prínos pre rozvoj výchovy a vzdelávania na Slovensku.

9. Súčasné chápanie pedagogiky

Vymedzenie pojmu, predmet pedagogiky. Štruktúra pedagogických vied, vzťah k iným vedám, k iným vedným disciplinám. Tradičná verus moderná pedagogika.

10. Edukačná realita: základné pojmy a vzťahy

Edukačné procesy v kontexte spoločnosti. Podstata edukačného procesu, štruktúra, interakčný model edukačného procesu, typy, vstupné determinanty edukačného procesu.

11. Osobnosť učiteľa a učiteľská profesia

Profesionálne a interpersonálne kompetencie učiteľa. Typológia učiteľa, vyučovacie štýly. Pedagogická činnosť učiteľa.

12. Výchovno-vzdelávací proces v kresťanskej škole

Spôsob, systém, riadenie, organizácia kresťanského školstva, výchovy a vzdelávania, rozdiely medzi edukáciou v kresťanských a štátnych školách.

13. Výchovné systémy niektorých ženských rehoľných spoločností

Ženské rehole: Uršulinky. Školské sestry de Notre Dame. Satmárky. Vincentky a iné. Ich význam a prínos pre súčasný edukačný proces.

14. Výchovné systémy niektorých mužských rehoľných spoločností

Mužské rehole: Saleziáni. Piaristi. Jezuiti. Školskí bratia a iné. Ich význam a prínos pre súčasný edukačný proces.

15. Teória výchovy

Pojem, predmet, úlohy, ciele a postavenie teórie výchovy v sústave pedagogických vied.

16. Teoretická podstata výchovného procesu

Vymedzenie pojmu výchova, sebvýchova, etapy výchovného procesu. Vnútorne a vonkajšie podmienky výchovy. Konceptie a názory na výchovu. Ciele výchovy.

17. Prirodzené výchovné pôsobenie

Rodina, rovesnícke skupiny a lokálne prostredie: charakteristika, ich vplyv, podiel a význam pri formovaní osobnosti dieťaťa. Výchovné problémy v podmienkach rodiny, ich riešenie a možnosti ovplyvnenia, či nápravy.

18. Intencionálne výchovné pôsobenie

Škola, mimoškolské inštitúcie a masmédiá: charakteristika, ich vplyv, podiel a význam pri formovaní osobnosti dieťaťa. Výchovné problémy v podmienkach školy, ich riešenie a možnosti ovplyvnenia, či nápravy.

19. Obsahová stránka výchovy

Charakteristika jednotlivých zložiek výchovy (rozumová výchova, mravná výchova, estetická výchova, pracovná výchova, telesná výchova, náboženská výchova, multikultúrna výchova a pod.) a ich uplatnenie v edukačnom procese.

20. Procesuálna stránka výchovy

Charakteristika výchovných zásad, foriem, metód a prostriedkov. Ich aplikácia a význam pri formovaní osobnosti dieťaťa.

21. Sociálna a pedagogická komunikácia

Pojem, cieľ, obsah, ciele, funkcie a roviny. Účastníci pedagogickej komunikácie. Druhy komunikácie.

22. Verbálna komunikácia v práci učiteľa

Monológ a dialóg v pedagogickom procese. Otázky a odpovede vo vyučovaní. Typológia otázok. Reakcia učiteľa na odpoveď žiaka.

23. Počúvanie ako komunikačná zručnosť

Techniky aktívneho počúvania uplatniteľné v škole.

24. Chyby učiteľa pri komunikácii

Prejavy úcty, neúcty a ponižovania v škole z hľadiska verbálneho a neverbálneho pôsobenia. Pygmalion a Golem efekt.

25. Neverbálne oznamovanie v školskom prostredí

Stručná charakteristika extralingvistických prostriedkov a ich uplatnenie v škole. Priestor v komunikácii. Rôzne spôsoby usporiadania učebne a ich vzťah k charakteristikám komunikácie učiteľa a žiakov.

26. Komunikácia s rodinou

Faktory uľahčujúce komunikáciu s rodičmi. Spôsoby rozvíjanie spolupráce školy a rodiny z komunikačného hľadiska. Zásady organizácie stretnutí s rodičmi. Triedne stretnutia, konzultačné hodiny.

27. Empatia a asertivita v komunikácii učiteľa a žiaka

Výchova žiakov k empatickej a asertívnej komunikácii.

28. Deti s vývinovými poruchami učenia a odborný prístup k nim v bežnej základnej škole

29. Poruchy emocionalít a správania u detí a možnosti ich riešenia v bežnej základnej škole

30. Charakteristické prejavy dieťaťa s ADHD v škole a možné spôsoby ich regulácie

31. Dieťa so zmyslovým postihnutím (sluchovým, zrakovým) a špecifiká práce s ním v bežnej základnej škole

32. Špecifiká edukácie detí zdravotne oslabených, chorých a detí s telesným postihnutím v bežnej základnej škole

33. Didaktika ako vedná disciplína

Predmet didaktiky, členenie. Vzťah všeobecnej didaktiky k odborovým a predmetovým didaktikám. Základné didaktické kategórie.

34. Niektoré koncepcie vyučovacieho procesu

Vymedzenie pojmu. Problémové vyučovanie, programované vyučovanie, skupinové

vyučovanie, projektové vyučovanie, diferencované, rozvíjajúce vyučovanie, tvorivo-humanistické vyučovanie. Iné alternatívne koncepcie aplikovateľné v slovenskom školstve.

35. Vyučovací proces

Vymedzenie pojmu. Spoločenské, gnozeologické a psychologické základy vyučovacieho procesu. Fázy vyučovacieho procesu.

36. Výchovno-vzdelávací cieľ ako determinant výberu obsahu, metód, foriem a prostriedkov vyučovania

Kognitívne, afektívne a psychomotorické ciele a ich taxonómie. Kritéria tvorby cieľov.

37. Didaktické zásady

Pojem, rôzne systémy didaktických zásad a podmienenosť ich uplatňovania.

38. Obsah vyučovania

Prvky učiva, učebné plány, učebné osnovy, vzdelávacie štandardy.

39. Pedagogické dokumenty

Štátny a školský vzdelávací program, tematický plán učiteľa. Katalógový list žiaka, triedna kniha a iné - stručná charakteristika.

40. Vyučovacie metódy

Vymedzenie pojmu, možnosti triedenia vyučovacích metód, optimálny výber vyučovacích metód vo vyučovacom procese, charakteristika jednotlivých vyučovacích metód.

41. Aktivizujúce vyučovacie metódy

Ich charakteristika a možnosti využitia vo vyučovaní.

42. Organizačné formy vyučovania

Vymedzenie pojmu, členenie organizačných foriem vyučovania. Špeciálne organizačné formy vyučovania.

43. Príprava na vyučovaciu hodinu

Krátkodobá a dlhodobá príprava učiteľa.

44. Didaktické prostriedky v procese vyučovania

Učebné pomôcky, didaktická technika, moderná didaktická technika. Príklady vhodného výberu a ich použitia vo vyučovaní.

45. Hodnotenie a klasifikácia

Pojem, funkcia. Jednotlivé druhy a formy hodnotenia žiakov, ich pozitíva a negatíva.

46. Možnosti budovania pozitívnej klímy v triede

Autorita učiteľa. Učiteľ humanista.

Povinná literatúra:

- BRŤKOVÁ, M. et al.: *Kapitoly z dejín pedagogiky*. Bratislava : Pressent, 2000.
- SROGOŇ a kol.: *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : SPN, 1986.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol.: *Úvod do pedagogiky*. Trnava : PF, 2007.
- VIŠŇOVSKÝ, Ľ. – KAČÁNI, V. a kol.: *Základy školskej pedagogiky*. Bratislava : Iris, 2001.
- ŽILÍNEK, M.: *Étos a utváranie mravnej identity osobnosti*. Bratislava : Iris, 1997.
- GAVORA, P.: *Učiteľ a žiaci v komunikácii*. Bratislava : UK, 2007.
- TIŠŤANOVÁ, K.: *Špecifiká pedagogického komunikovania*. Ružomberok : Verbum, 2012.
- ŠKOVIERA, A.: *Propedeutika špeciálnej pedagogiky*. Ružomberok : Verbum, 2015.
- PETLÁK, E.: *Všeobecná didaktika*. Bratislava : Iris, 2016.

Odporúčaná literatúra:

- BRŤKOVÁ, M.: *Reformná pedagogika v 20. storočí*. Bratislava : UK, 1995, 1997.
- MÁTEJ, J.: *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : SPN, 1976.
- MÁTEJ, J.: *Portréty slovenských pedagógov a vlasteneckých učiteľov*. Bratislava : SPN, 1977.
- REBLE, A.: *Dejiny pedagogiky*. Bratislava : SPN, 1993.
- ŠTVERÁK, V.: *Stručné dejiny pedagogiky*. Praha : SPN, 1983.
- ZELINA, M.: *Alternatívne školstvo*. Bratislava : Interlingua, 1993.
- GEJDOŠ, M.: *Pedagogika Johanna Heinricha Pestalozziho*. Ružomberok : PF KU, 2013.
- GEJDOŠ, M.: *Platónova explikácia výchovy*. Ružomberok : PF KU, 2012.
- GEJDOŠ, M. – JABLONSKÝ, T.: *Antropológia Don Bosca a jeho paedagogia trestu*. Ružomberok : PF KU, 2012.
- GEJDOŠ, M.: *Matej Bel – organizátor moderného vedeckého života v Uhorsku*. Ružomberok : PF KU, 2013.
- GEJDOŠ, M.: *Ján Kollár a jeho plán školskej reformy*. Ružomberok : PF KU, 2015.
- GEJDOŠ, M.: *Vplyv Mendikantských rádov na univerzitné vzdelávanie v stredoveku*. Ružomberok : Verbum, 2010.
- PRŮCHA, J.: *Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru*. Praha : Portál, 2000.
- PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.
- REBLE, A.: *Dejiny pedagogiky*. Bratislava : SPN, 1991.
- KOMENSKÝ, J. A.: *Velká didaktika*. Bratislava : SPN, 1991.
- GANGEL, K.: *Povolání: učitel*. Jihlava : ERON, 1995.
- PRŮCHA, J. (ed.): *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009.
- <http://www.ursulinky.sk/>
- <http://www.sestrynd.stranka.info/>
- <http://www.satmarky.sk/index.php>
- <http://www.dkl.szm.com/>
- <http://www.saleziani.sk/>
- <http://www.piaristi.sk/>
- <http://www.jezuiti.sk/>
- NELEŠOVSKÁ, A.: *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha : Grada, 2005.
- ČERNOTOVÁ, M.: *Ako komunikovať so žiakmi*. Prešov : MPC, 2005. Dostupné na: <http://www.mcpo.edu.sk/downloads/Publikacie/Ostatne/OSPED200602.pdf>

- DE VITO, J. A.: *Základy mezilidské komunikace*. Praha : Grada, 2008.
 - ŠKVARENINOVÁ, O.: *Rečová komunikácia*. Bratislava : SPN, 2004.
 - ONDERČOVÁ, V.: *Špecifiká verbálnej komunikácie v základnej škole*. Prešov : MPC, 2003. Dostupné na: http://www.zeliezovce.sk/download_file_f.php?id=117052
 - ŠEĐOVÁ, K. – ŠVAŘÍČEK, R. – ŠALAMOUNOVÁ, Z.: *Komunikace ve školní třídě*. Praha : Portál, 2012.
 - MEŠKOVÁ, M.: *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha : Portál, 2012.
 - HORŇÁKOVÁ, M.: *Kroky k inkluzívnej pedagogike*. Ružomberok : Verbum, 2014.
 - VAŠEK, Š.: *Základy špeciálnej pedagogiky*. Bratislava : Sapiaientia, 2011.
 - KALHOUS, Z. – OBST, O.: *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2009.
 - ZORMANOVÁ, L.: *Obecní didaktika*. Praha : Grada, 2014.
 - KOTRBA, L. – LACINA, L.: *Aktivizační metody ve výuce*. Praha : Barrister&Principal, 2015.
 - SITNÁ, D.: *Metódy aktivního vyučování*. Praha : Portál, 2013.
 - PODLAHOVÁ, L.: *První kroky učitele*. Praha : Triton, 2004.
-

Psychológia

1. Psychológia: predmet a metódy

Psychologické disciplíny pomáhajúce profesii pedagóga. Význam poznania a možnosti aplikácie psychologických poznatkov pre budúcich učiteľov.

2. Dedičnosť, vplyv prostredia a vlastnej aktivity jedinca pri rozvoji dispozícií

Podstata a zákonitosti psychického vývinu. Biologická a sociálna determinácia ľudského správania, psychická regulácia správania.

3. Základné kategórie psychologického myslenia

Správanie, prežívanie, podnet, reakcia, vedomie, nevedomie.

4. Základné smery a školy psychologického myslenia

Behaviorizmus, tvarová psychológia, psychoanalýza, humanistická psychológia a kognitívna psychológia.

5. Humanistické teórie osobnosti

A. Maslow, C. Rogers, hierarchická teória potrieb, objektívne, subjektívne a ideálne ja, psychodiagnostika osobnosti.

6. Učenie

Klasické a inštrumentálne (operatívne podmieňovanie) – Pavlov, Skinner. Druhy učenia, učenie a transfer – pozitívny a negatívny transfer pri učení, zákony učenia.

7. Pozornosť ako základ efektívnosti kognitívnych operácií

Druhy, vlastnosti, poruchy pozornosti. Možnosti učiteľa pri vzbudzovaní a udržiavaní pozornosti žiaka.

8. Pamäť a pamäťové procesy

Charakteristika, druhy, typy, fázy a kapacita pamäti. Pamäťové stratégie. Možnosti rozvíjania pamäti žiakov v škole. Experimentálny výskum pamäti – Ebbinghausove krivky zapamätania a zabúdania.

9. Myslenie

Pojmy, sudy a úsudky, druhy myslenia, myslenie ako predpoklad úspechov v škole. Myšlienkové operácie, formy, druhy a vlastnosti myslenia. Tvorba pojmov, usudzovanie, riešenie problémov, rozhodovanie.

10. Emócie

Klasifikácia emócií, emócia a lateralita, komunikácia emócií, frustrácia, stres a konflikt – situácie záťaže, burnout, úzkosť.

11. Motivácia a vôľa

Aktivácia, smerovosť a cieľovosť správania, charakteristika motívov, potrieb, postojov a záujmov. Maslowova teória motivácie, funkčná autonómia motívu.

12. Predmet vývinovej psychológie

Rozličné definície a názvy, začlenenie do systému psychologických disciplín, vývinové modely a zákonitosti vývinových zmien – biopsychické zákonitosti.

13. Najznámejšie teórie vývinu dieťaťa

Freudova, Eriksonova, Piagetova a Maslowova teória.

14. Percepcia (vnímanie) a jej vývin

Vymenujte základných päť faktorov ovplyvňujúcich percepciu u dieťaťa počas vývinu.

15. Percepcia a ľahká mozgová dysfunkcia

Vývinové poruchy učenia a správania, príčiny vzniku dyslektických porúch u dieťaťa, inkluzívne vzdelávanie v škole.

16. Inteligencia a vývin kognitívnych procesov (vývin myslenia)

Predstava činnosti, vizuálna predstava a predstava vo forme symbolov, fázy riešenia problémov.

17. Sociálny vývin dieťaťa

Vymenujte tri základné faktory podieľajúce sa na sociálne adjustovanej osobnosti dieťaťa.

18. Stále črty osobnosti dieťaťa

Dependencia, potreba alebo motív výkonu, agresivita, reakcie strachu a úzkosti, patologický strach – obava.

19. Vývin morálky a morálneho usudzovania

Piagetova analýza morálneho úsudku, Kohlbergova teória morálneho vývinu, morálne usudzovanie, správanie a konanie.

20. Vývin reči a jazyka

Denotatívny a konotatívny význam slova, pochopenie a produkovanie reči, obdobie hrkútania a džavotania, osvojenie reči a produkcia reči.

21. Vývin detskej kresby

Vývinové štádiá detskej kresby, kresba dieťaťa ako diagnostická pomôcka psychického vývinu.

22. Vývin detskej hry

Teórie hier, jednotlivé štádiá detskej hry, charakteristické rysy detskej hry, druhy hier.

23. Charakteristické znaky detskej psychiky

Synkretizmus, eidetizmus, personifikácia, konkretizmus, prezentizmus a topizmus, egocentrizmus, negativizmus, konfabulácia, labilita správania a prežívania.

24. Ohrozenie psychického vývinu dieťaťa

Týrané dieťa, násilie v škole – šikanovanie, psychická deprivácia v detstve, dieťa s mentálnym postihnutím.

Povinná literatúra:

- SZABÓ, I; KOLIBOVÁ, D.: *Základy psychológie*. Ružomberok : Verbum, 2014.
- KOLIBOVÁ, D.: *Dieťa a jeho vývin*. Ružomberok : Verbum, 2007.

Odporúčaná literatúra:

- BOROŠ, J.: *Základy psychológie*. Bratislava : SPN, 1992.
- LINHART, J.: *Základy obecné psychologie*. Praha : SPN, 1981.
- PARDEL, T.: *Psychológia*. Bratislava : SPN, 1982.
- ZEL'OVÁ, A.: *Vybrané kapitoly z psychológie*. Košice : SPN TUK, 1997.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000.
- VAŠUTOVÁ, M.: *Specifické vývojové poruchy učení a chování*. Ostrava : FF Ostravskej univerzity v Ostrave, 2007.